

İŞÇİNİN SESİ

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!

Karkerên hemû welatan yekbîn!

ÇEK-AL

Demokrasi için tek yol devrim!

Yıl:11. Sayı:269, 15 Ekim 1984

KONUT SORUNU

Zeynep Akarsu, Zahide Demirgören, Ahmet Eker

Türkiye'de konut sorunu

Türkiye'de son bir yıldır, özellikle de Özal'ın hükümet oluşundan bu yana bir "konut sorunu" tartışmasıdır aldı yürüdü. Tam da Engels'in dediği gibi "bu had safhadaki 'konut darlığı' günlük basını konut sorunuyla ilgili yazılarla doldurdu ve bu konuda bir yığın toplumsal şarlatanlığa yol açtı." (F. Engels, *Konut Sorunu*, İngilizce basım. s.6) "Bu konut darlığı üstüne çok konuşuluyor, çünkü işçi sınıfını aşmış, küçük burjuvaziye de etkilemeye başladı" (F. Engels, *agy*, s.17)

Türkiye'de bugün bu etki yakıcı bir düzeye ulaştı. Türkiye burjuvazisinin içinden çıkmak için çırpındığı bunalım, geniş yığınların yaşam koşullarını iyice kötüleştirdi. Gerçek ücretler düşerken, fiyatlar alabildiğince arttı. Zaten yetersiz

olan konut üretimi düştü, inşaat maliyetleri arttı, kiralar ise roket hızıyla yükseldi. Toplumsal patlamalardan korkan burjuvazi, konut sorununu da "sosyal bir sorun" ilan etti ve "topluluk" yaygarası başladı.

Türkiye'de konut sorununu azdıran başlıca nedenleri şöylece sıralayabiliriz:

a. Nüfus artışı:

Türkiye bugün yılda yüzde 2,1 olan nüfus artış oranıyla nüfusu hızla büyüyen ülkeler arasındadır. Bu oran 1960-1975 döneminde ortalama yüzde 2,5 dolayında, 1975-1980 döneminde ise yüzde 2,1 dolayında oldu. Avrupa'nın nüfus artışı ortalaması ise yüzde 0,4'tür. Bu, ABD'de yüzde 0,7, Fransa'da yüzde

0,5, İngiltere'de yüzde 0,1, Yunanistan'da yüzde 0,6'dır. Türkiye nüfusu 1955'de 24 milyon iken, 1983'te 49 milyona ulaştı. Bugün 50 milyon dolayında olan Türkiye nüfusunun 1990'da 65 milyon, 2050 yılında ise 101 milyon olacağı tahmin ediliyor. (*Hürriyet*, "Dünya Bankası Raporu", 12.7.1984)

b. Kırdan kente göç:

Türkiye'de 1950 sonrasında kapitalist gelişmenin hızlanması ve tarımda makinelaşmanın başlamasıyla köyden kente göç de hızlandı. 1950'de yüzde 18,5 olan kentsel nüfus, 1960'da yüzde 25,2'ye, 1970'de yüzde 33,2'ye, 1975'de ise yüzde 41,1'e yükseldi. Bugün ise yüzde 50'yi aşıyor.

Dördüncü Program Taslağı'mızda

şöyle deniyordu:

"Özellikle 1950 sonrasında Türkiye'de hızlı bir ekonomik gelişme yaşandı, ancak bu gelişmeye büyük dengesizlikler eşlik etti. Bu dönemde çok yatırım gerektiren ve uzun dönemde kâr getirecek olan ağır endüstri yerine, emperyalizmle işbirliği içinde büyük burjuvazi ana olarak hafif endüstri temelinde tekelleşme, büyük toprak sahipleri de makinelaşma, kapitalistleşme yolundan yürüdü. Bu, ekonominin dengesiz gelişmesi, ağır ve hafif endüstri arasında gerekli orantının kurulamaması demektir." (*İşçinin Sesi*, "Dördüncü Program Taslağı", s.5)

1950'lerle gelen ekonomideki bu dengesiz ve plansız gelişme, kentleşmenin de sağlıksız biçimde ilerlemesine yol açtı. Özellikle büyük kentlerdeki (İstanbul, Ankara, İzmir) nüfus patlaması sonu-

cunda, yetersiz konut üretimi ile kiralara yüksekliği nedeniyle gecekondulaşmaya ortaya çıktı.

Engels, bu konuda şöyle diyor:

“Bugün konut darlığı denen şey, nüfusun ansızın hızla şehirlere akışı sonucunda, işçilerin kötü konut şartlarının daha da kötüleşmesidir. Bu daha da kötüleşme, kiralardaki muazzam artış, fazla kalabalık bazı evlerin daha da kalabalıklaşması ve bazıları için ise hiç oturacak ev bile bulamaması şeklinde ortaya çıkmıştır.”(F. Engels, *agy*, s.17)

Türkiye'deki gecekondulu olgusu da Engels'in bu söyledikleriyle denk düşmektedir.

Kırdan kente göçen aileler konut darlığı ve yüksek kiralar nedeniyle oturacak yer bulamama sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Önce aynı köyden gelen birinin yanına komşusu gelir, daha sonra buldukları boş bir araziye onun için de kondu yapılıp.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1972 rakamlarına göre, Türkiye'de gecekondulu sayısı 700.000 ve buralarda yaşayan nüfus sayısı da 2.370.000 olarak gösteriliyor. 1978'de bu sayının 850.000 olduğu tahmin ediliyor. Nüfus da 4.5 milyon. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na göre bugün Türkiye genelinde gecekondulu ve kaçak yapı toplamı 1.5 milyon dolayındadır. Sadece İstanbul belediye sınırları içinde 341.319 kaçak kat, 208.248 gecekondulu bulunuyor. (*Milliyet*, 15.3.1984)

İmar affı yasası kapsamına giren yapılarla ilgili açıklamada, bu haktan yararlanmak için 1.5-2 milyon başvuru yapıldığı, oysa bu sayının 2.5-3 milyon olması gerektiği belirtiliyor. (*Milliyet*, 24.1.1984)

Rakamların tutarsızlığını bir kenara bırakıp, en düşük rakamı bile veri olarak kabul etsek, bugün kentlerde 6-8 milyon insan kötü konut koşullarında yaşamaktadır. Bu koşullarda bile gecekondulu kiralaları 6-75 bin TL arasında değişiyor. Tek odalı evler 8-10 bin TL'ye kiralanıyor. (*Milliyet*, 2.4.1984) İstanbul'da kirada olan gecekondulu oranı yüzde 40'tır.

Kentleşmede bir diğer olgu, nüfusun büyük kentlerde (100.000'in üstünde nüfuslu) yoğunlaşmasıdır. 1975'te kentli nüfusun yüzde 61,5'i 100.000'den fazla nüfuslu kentlerde yaşıyordu. 1985'te bu oranın yüzde 75,2 olacağı tahmin ediliyor. Kentleşme coğrafi bölgelere göre farklı hızlarda oluyor. Örneğin Marmara bölgesinde toplam nüfusun yüzde 65,3'ü kentlerde yaşarken, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu, yüzde 21,5-yüzde 31,1 arasında değişiyor. Bu da coğrafi bölgelere göre kapitalizmin gelişme derecesini gösteriyor.

Tarımda verim azlığı, tarımsal gelirin yetersizliği, makinalaşmanın toprakta çalışanları işsiz bırakması kentleşmenin itici güçleri. Tarım dışı kesimlerde yaratılan iş olanakları ve yüksek gelir bulma umudu da çekici güçler oluyor.

c. Eskime

Konut sorununu doğuran bir başka etken de ekonomik ve toplumsal eskimeye uğramış konutlardır. Bu, yıllık gereksinimin yüzde 6,4'ünü oluşturuyor. Her yıl binlerce yapı fiziksel ömrünü tamamlamadan yıkılmakta, yerine daha kârlı olacak yeni yapılar yapılmaktadır. Özellikle büyük kentlerde tek katlı evlerden 4-5 katlı eski tip apartmanlara kadar binlerce ev, yap-satçılar tarafından yıkılmaktadır. Oysa bir konut hiç bakım görmeden bile en az 25 yıl kullanabilecek halde kalır, biraz bakılırsa, 50 yıl ve daha fazla kullanılabilir. Normal konutların genellikle 75-100 yıl arasında eskidikleri kabul edilir.

d. Sıkışıklık

Oda başına düşen nüfus olarak tanımlanan “barınma yoğunluğu” Türkiye'de kentlerde 1,9, bazı gecekondulu bölgelerinde ise 2,5 dolayındadır. Normal

olarak bu rakamın 1'den büyük olması gerekir. 1975 yılı verilerine göre Türkiye'de ailelerin yüzde 72'si 1-3 odalı konutlarda yaşamaktadırlar.

Türkiye burjuvazisi geçmişte ne yaptı?

Gelmiş geçmiş tüm burjuva hükümetlerinin programlarında, 5 yıllık planlarda, anayasalarda konut sorunu yer almış, konu ile ilgili yasalar çıkarılmış ama kapitalizmin çarpık gelişmesinin de etkisiyle daha da azıtan konut sorununa geçici çözümler bile getirilememiştir.

Türkiye'de konut sorununun ve buna bağlı olarak kentleşmenin bir de kapitalizmin çarpık gelişmesinden çekmesi vardır. Çarpık kapitalizmin çığlığı yarattığı şehirlere de yansımıştır.

İlk örnek olarak Ankara'yı ele alalım. Ankara, 1923'te başkent olduktan sonra hızlı bir gelişme gösterdi. Düzenli bir kentleşme için, 1928'de Alman kent plancısı Herman Jansen getirilerek, uzun vadeli bir plan hazırlatıldı. 4 milyon metrekarelik toprak kamulaştırıldı. Bu işe girerken, Jansen, M. Kemal'e “bir kent planı uygulayabilecek gücünüz var mı, biz Almanya'da bile özel çıkarların elinden planları kurtarabilecek güçlü yönetimleri zor bulabiliyoruz” diyordu. Gerçekten de bir süre sonra bu kamulaştırılan topraklar çok düşük fiyatlarla arsa spekülörlerine satıldı. Sonra bir kısmı çok yüksek fiyatlarla tekrar geri alındı. 1978'e geldiğimizde Ankara, nüfusunun yüzde 65'inin gecekondularda yaşadığı, sağlıksız koşullarda gelişen bir kent durumundadır.

Burjuvazi daha sonra çeşitli tarihlere konutla ilgili çeşitli yasalar çıkardı. 1948'de gecekondular önleme ile ilgili yasa, 1953'de izinsiz yapılar üstüne yasa, vb. Gecekondular ve kaçak yapılar herşeye karşın artmaya devam etti. 1940'larda başlayan gecekondulu yapıyı 1948'de 25-30 bine, 1953'de 80 bine ulaştı. 1950-60 arasında konut yatırımı, toplam yatırımlar içinde yüzde 24-34,5 oranında olmasına karşın, gerçekleşen konut üretimi dar gelirlilerin ihtiyacını karşılamaktan çok uzak, lüks konutlara yönelik olmuştur.

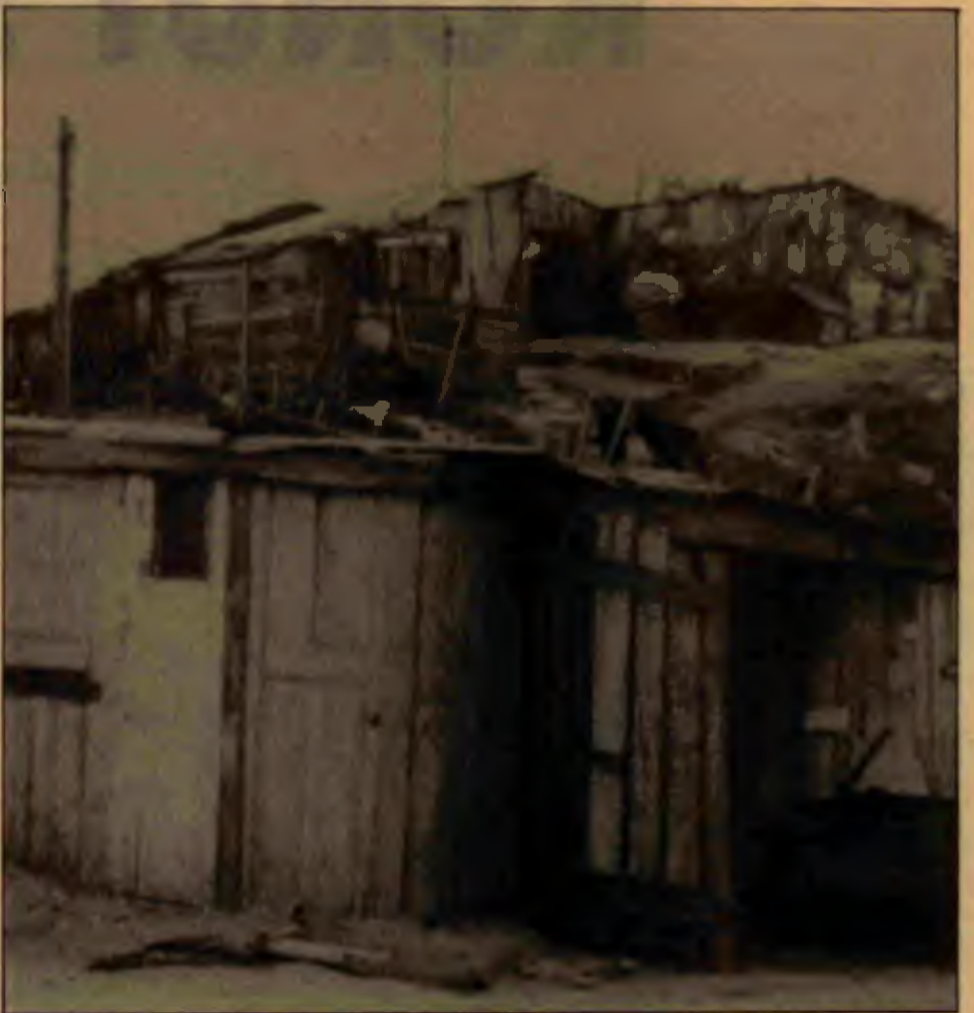
1961'e gelindiğinde, bu konuya anayasada da yer verilmiştir. 61 Anayasası'nın 49. maddesi “devlet, yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirler alır” demekte, 38. maddesi ise, “kamu yararı için kamulaştırma yapmak” görevlerini vermektedir! Hemen ardından 53. maddede, “yukarıda sıralanan görevlerin mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirileceği”ni söylemektedir. Böylece burjuvazi bir yandan, geniş kesimlerin konut sorununa anayasal düzeyde “çözüm” getirici bir görünüme girerken, öte yandan kendi elini serbest tutmaktan geri durmuyor.

1963'te 5 yıllık kalkınma planları yapılmaya başlandı. Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (1963-67), konut yatırımlarının geniş ölçüde savurganlığa konu edildiğini, verimsiz olduğunu varsayarak, aynı yatırımlarla daha fazla sayıda konut üretilmesini öngörmektedir. Bu dönemde konut yatırımlarının, tüm yatırımlar içinde oranı yüzde 20'yi aşmış, ama yeterli sayıda konut üretilmemiştir. Yatırımlar gene lüks konutlara kaymıştır. Bu dönemde kentlerdeki konut açığı

TABLO I
Birinci 5 yıllık plan döneminin son üç yıllık konut üretimi

Yıllar	Üretim
1965	80.461
1966	91.138
1967	99.000

168.561'dir. Gecekondulu sayısındaki artış ise 196.000'dir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) konut yatırımlarının yüzde 17,9'da tutulacağı, yapım sanayiinin konuttan önce geleceği belirtiliyordu. Oysa daha dördüncü yılda bu oran yüzde 19'a çıkmıştı. Üstelik bu plan döneminde

konut maliyetlerinin yüzde 7,18 oranında azaltılacağı varsayılmıştı.

İkinci plan döneminde kamu yatırımlarının tüm konut yatırımları içindeki oranı yüzde 8 dolayında, SSK ve Emlak Kredi Bankası'nın verdiği kredilerin

TABLO II
1968-1972 yılları konut ihtiyacı, üretim ve yatırımı

Yıllar	Kentlerde konut ihtiyacı	Ruhsatlı konut üretimi	Açık	Konut yatırımı (1.000 TL)
1968	141.000	110.260	30.740	3.878.000
1969	174.000	132.066	41.934	4.639.000
1970	184.000	143.000	41.000	5.799.000
1971	194.600	150.360	44.240	6.893.000
1972	205.000	160.810	44.190	7.365.000
Toplam	898.600	696.496	202.104	28.574.000

oranı ise yüzde 10 dolayındadır. Yatırım toplamı 28.5 milyar ise plandaki 20 milyarlık hedefi aşmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Plan'da (1973-1977) da, dargelirlilerin konut sorununa değinilmekte, kamu kesiminin özel kesimle sorumluluğu paylaşmasından söz edilmektedir. Bu dönemde de konut yatırımları yüzde 15,7 olarak sınırlanmasına karşın yüzde 20'yi bulmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

bulunuyor. Bu sayı İngiltere'de 5,9, Almanya'da 10,7, Yunanistan'da 8,0, Portekiz'de 4,6, Sovyetler Birliği'nde 9,0 ve Türkiye'de 2,5'dir.

Konut talebi ile gelir dağılımı arasında doğrudan bir ilişki vardır Türkiye'de gelir dağılımı çok dengesiz durumdadır. Toplam hane halkının ilk yüzde 20'lik dilimi toplam gelirin yüzde 3'ünü alırken, son yüzde 20'lik dilimi toplam gelirin yüzde 60'ını almaktadır. (1968 rakamları)

Toplu konut yaygarası

6 Kasım 1983 seçimleriyle Özal'ın hükümet oluşundan sonra ve 25 Mart yerel seçimlerinden hemen önce, çıkarılan üç yasa var. İlki 2981 sayılı imar affına ilişkin, ikincisi 2982 sayılı konut inşaatını özendirici vergi istisna ve muafiyetlerine ilişkin, üçüncüsü de 2985 sayılı toplu konut fonuna ilişkin yasalardır.

Biraz önce saydığımız 5 yıllık planlarda Özal'ın da uzman, daire başkanı ve DPT müsteşarı olarak imzası bulunduğu halde ve bu planlar konut yatırımlarını verimsiz sayıp, düşük tutmaya çalıştığı halde şimdi bu konut şampiyonluğu da neden?

TABLO III
1973-1977 yılları konut ihtiyacı

Yıllar	Kentlerde konut ihtiyacı	Ruhsatlı konut üretimi
1973	184.000	194.981
1974	202.000	161.047
1975	213.000	181.685
1976	231.000	
1977	231.000	
1977	244.000	
Toplam	1.074.000	

TABLO IV
Yıllara göre inşa edilen konut birimi (daire veya ev) sayısı

Yıllar	Ev	Apartman (dai.)	Toplam	Nüfusu	
				100 binden çok şehirler	100 bin ya da 100 binden az şehirler
1978	66.640	170.457	237.097	94.319	142.778
1979	70.275	181.571	251.846	93.679	158.167
1980	56.435	147.554	203.989	73.514	130.475
1981	49.334	95.060	144.394	52.691	91.703
1982	43.074	117.004	160.078	68.672	91.406
1983*			102.950	43.306	59.644

*(İlk 8 ay)

TABLO V
Tablo IV'deki sayıların üç büyük şehire göre dağılımı:

Yıllar	İstanbul			Ankara		İzmir		Toplam
	İstanbul	Ankara	İzmir	Ankara	İzmir	İzmir		
1978	18.603	9.164	7.560	9.164	7.560	7.560	35.327	
1979	20.621	8.946	7.553	8.946	7.553	7.553	37.120	
1980	21.505	8.881	6.698	8.881	6.698	6.698	37.084	
1981	8.433	9.887	7.576	9.887	7.576	7.576	25.896	
1982	6.285	9.531	7.140	9.531	7.140	7.140	22.956	

Toplam daire sayısı	1981 yılında yapılan konutların yüzölçümlerine göre dağılımı					
	49 m ² 'ye kadar	50m ² -74m ²	75m ² -99m ²	100-119m ²	120-149m ²	150m ² 'den fazla
118.778	2.465	16.435	45.706	35.295	15.874	3.003

(1978-1982) dönemi için ilk üç plandaki "iyi" dilekler yinelenmektedir: "Kentlerde oluşan büyük toprak rantlarını ve kent toprağı üzerindeki spekülasyonu önleyici önlemler geliştirilecektir. Gecekondu bölgelerinde, yol, su, elektrik, kanalizasyon gibi alt yapı ve hizmetler hızlandırılacak vb." Bu dönemde konut yatırımlarının toplam parlamenterler içindeki payı yüzde 20,5 olmuştur.

1983 ve 1984'de iki yıl ara verildikten sonra 1985-89 dönemi için hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın açıklanan "hedefler" bölümünde şöyle deniyor:

"Halen yılda 115.000 ruhsatlı konut inşa edilen konut sektöründe, ruhsatsız konut inşaatı azaltılacak ve plan dönemi sonunda yıllık konut inşaatı 290.000'e çıkacaktır.

"Nüfusu 20.000'in üzerinde şehirli nüfus oranı yüzde 52,1'e, belediyeler kapsamındaki nüfus ise yüzde 63,1'e yükselecektir." (Milliyet, 19 6.1984)

Konut koşulları ve bazı veriler

Türkiye'de 1975 sayımına göre genel olarak konutların yüzde 38,4'ünde mutfak, yüzde 32,8'inde tuvalet, yüzde 54,9'unda banyo, yüzde 52,1'inde elektrik, yüzde 43,3'ünde kent suyu bulunmamaktadır.

Türkiye 1000 nüfusa düşen konut üretimi bakımından Avrupa'da en geride

Yanıtı, burjuva gazetelerinden izleyelim:

"Türkiye'yi ziyaret eden Alman parlamenter Özal'ın ekonomik paketini Erhard'ın modeline benzettiler. Alman başbakan serbest rekabet ve liberal ekonomi dönemi içinde, inşaat sektörünü kalkınmanın motoru haline getirdi. Alman parlamenterler Özal'ın ekonomik paketinde inşaatın önemli bir yer tuttuğunu, bu sektörün canlanmasının hem işsizliğe, hem de kalkınmaya bir çare olabileceğini belirtiyorlar." (Tercuman, 29.12.1983)

Maliye ve Gümrük Bakanı Vural Arıkan da şöyle diyor:

"İkinci Cihan Savaşı sonrasında, kıta Avrupası'nın, özellikle Batı Almanya'nın ilk teşvik ettiği, özendirildiği, vergi yönünden avantajlar sağladığı alan 'konut' inşaatı olmuştur" (Milliyet, 21 3 1984)

"IMF Konut Fonu'nu denetleyecek" haberi üstüne birden mahremiyeti aklına gelen ISO Meclis Başkanı İbrahim Bodur, "IMF'nin Toplu Konut Fonu'nun kullanımı şekline kadar ekonomimize müdahale etmesi doğru değildir. IMF, neredeyse evimize, hatta evimizin içine kadar müdahale edecek, bu suretle mesken mahrumiyetimiz bile kalmayacaktır.

"Oysa bazı ekonomik ve sosyal sorun-

ların halledilmesi konut ve inşaat sektörünü harekete geçirmekle mümkündür. Konut sektörünün canlılık kazanmasının yatırım, istihdam ve üretimi müsbet yönde etkileyeceği bir gerçektir" diyor. (Hürriyet, 21.4.1984)

"İnşaat sektörü, 22 temel sektörden girdi satın alıyor ve bunlar için lokomotif görevi görüyor." (Hürriyet, 12.7.1984)

Burjuvazinin, konut sorununu çözeceği yaygarasıyla aslında kendi sorununa bir çare aradığı açık. Çare diye getirdiği Toplu Konut Yasası'nı anlamak için önce inşaat sektörünün genel durumuna ilişkin kısa bir döküm yapalım:

Türkiye'de inşaat sektörü yatırımlarının yüzde 80'ini konut yatırımları oluşturuyor. Konut yatırımlarının yüzde 95'i ise özel kesim eliyle yapılıyor

1981 yılında yapılan 118.778 konuttan 102.648'i özel kesim, 12.874'ü yapı kooperatifleri (ki inşaatı yine özel kesim yapıyor) geri kalanı ise kamu kurum ve kuruluşları (genel bütçeye bağlı veya katma bütçeli daireler, özel idare, belediye, İDT vb.) tarafından yapılmıştır.

1980'den beri inşaat sektöründe durgunluk arttı. İstanbul'da 1980'de 21.500, 1981'de 8.433, 1982'de 6.285 konut üretildi.

Durgunluk olmasına, yani talep olmasına rağmen yapı malzemeleri fiyatları enflasyondan daha hızlı artıyor. 1982-83 arasında Ticaret Bakanlığı genel fiyat endeksi yüzde 29, yapı malzemeleri endeksi ise yüzde 45 arttı. (Milliyet, 31.5.1984)

Bayındırlık Bakanlığı inşaat birim fiyatlarına göre, konutlarda metrekaresine başına maliyet, kaloriferlilerde 27.750 TL/m², kaloriferli olmayanlarda 31.500 TL/m² olarak belirlendi.

Kentlerde arsa fiyatları her beş yılda bir yüzde 100 artıyor. Arsa maliyetlerinin inşaat toplam maliyetine oranı yüzde 35-50 arasında değişiyor. (Milliyet, 20.4.1984)

1984 Mayıs ayında İstanbul'daki 4

kişilik bir ailenin mutfak gideri 43.992 TL oldu. (Milliyet, 2.6.1984)

Şimdi bu ön bilgileri aklımızda tutup, toplu konut fonu uygulamasına bakalım.

Toplu konut fonundan yararlanabilecekler şunlar: Toplu konutu yapacak kuruluşlar, müteahhitler, kooperatifler, bireysel kredi için başvuran özel kişiler, kendi arsasına inşaat yapacaklar, bitmiş ve bitmekte olan yeni inşaatlardan daire alacaklar

Diyelim ki, 4 nüfuslu bir aileyiz, konut sahibi olmak istiyoruz, toplu konut fonu alanı içinde ve 100 metrekareselik bir konut istiyoruz. Şimdi rakamlara bakalım: İnşaat maliyeti: 27.750x100=2.775.000 TL, arsa fiyatı 1.110.000 TL, toplam inşaat bedeli 3.885.000, toplam proje masrafları 65.000, toplam bedel 3.950.000.

Yasaya göre 2.750.000 TL kredi alacağız. Ama önce 800.000 TL alıcı payımı ödemem gerekiyor. Ya da bunun yüzde 25'i olan 200.000 TL'yi peşin bankaya yatırmam gerek. Ama kredi alabilmek için 800.000'i tamamlamak gerekiyor. Yani 800.000 alıcı payı, artı 1.200.000 konut bedeli ile kredi farkı, toplam olarak iki milyon liram olması gerekiyor. Fiyatların başdöndürücü bir hızla yükseldiği, asgari ücretin cüzi olduğu ve emekçinin ancak gündelik yaşayabildiği hatta giderek bunu da yapamadığı bir ülkede yalnızca bu hesap bile ülkenin ne denli firtınalı sınıf savaşlarına gebe olduğunu gösterir.

SODEP'in programında konut sorunu

SODEP'in programı, ilk bakışta, Türkiye'deki diğer burjuva partilerinden farklı öneriler ve çözümler yapıyor gibi bir hava veriyor. "Yerleşme düzeni politikaları" başlığı altında bir bölümde konuttan ayrı olarak bir de kentleşme diye bir bölüm var. Bu bölümde SODEP diğer partilerden "far-

kı"nı koyarak sorunun kendi ölçüsünde nedenlerine değinmiş.

"Sanayileşme ve tarımda modernleşme yönünde atılan her adım beraberinde kentleşmeyi de getirmektedir. Nitekim son 35 yılda Türkiye'de önemli ölçüde kentleşme olmuştur. Parti bu kentlerdeki gecekonduların yaygınlığına, kentsel alt yapının yetersizliklerine bakarak kentleşmeye karşı çıkmanın yüzeysel bir tutum olduğuna inanır. Bunlar ve benzeri sorunlar altında kentleşmeyi görmek yanlıştır.

"...Asıl neden, kalkınmanın yeterince gerçekleştirilememesinden kaynaklanmaktadır."

Daha önceki bölümlerde de görmüş-tük ki esas neden kalkınmanın yeterince olmaması değildir. Tam tersine, kapitalizm geliştikçe, SODEP'in deyimiyle kalkınma hızlandıkça bu sorunlar da artacaktır. Çünkü kapitalizm altında gelişme sürekli olarak bu sorunları yeniden ve daha derinden üretir.

SODEP'in bu konuda önemli gördüğü bir nokta daha var ki oldukça üstü kapalı formüle edilmiş.

"... kentleşmenin, yerleşmeler kademesinin ilkelerine göre dengeli dağılımını öngörür. Bu tür bir kentleşmenin gerçekleştirilmesini aynı zamanda ulusal bütünlüğün bir aracı bilir."

SODEP, emekçilerden yana görünmekle işlevli burjuva partisi olduğundan su katılmamış burjuva görüşleri, "dengeli dağılım" ve "ulusal bütünlük" gibi sinsi ifadeler altında programına koyuyor. Gelin bu utangaç ifadelerin ne anlama geldiğini emekçiye hoş görünmek derdinde olmayan bir başka burjuva metinden okuyalım:

"Sağlıksız şehirleşmenin, milli bütünlüğümüze zedeleyen birçok problemin doğmasına sebebiyet verdiğini belirtmek mümkündür. Göç neticesi meydana gelen gecekondulaşma, belli siyasi hareket tarafından alt kültür gurubu oluşturularak kültür çatışmalarına

zemin hazırlamak suretiyle kullanılmıştır. Hatta gecekonduların bölgeyi bile kendi içinde hemşehri muhitlerinin oluşmasıyla parçalanmış, adeta birbirinden bağımsız ve alakasız bölgeler doğmuştur. Yani, şehir içinde bir kapalı kutuyu andıran gecekondular bölge-lerinde de kapalı kutular, bölgeler oluşmuştur. Böylece açık bir toplumun göstergesini teşkil eden şehirlerimiz, birbirinden ayrı bölgelere bölünerek ters bir gelişim göstermiştir.

"Sağlıksız şehirleşmenin yolaçtığı çevre ve münasebet problemlerinin çözüme kavuşturulması, tabakalararası ayrımların törpülenerek millet olma şuurunun güçlendirilmesi gibi hususların, milli bütünlüğümüzle alakalı olduğu düşünülerek, toplu mesken yerleşim alanlarında da gözönünde tutulması gerekmektedir.

"İşçi, memur, esnaf gibi ihtiyaç sahibi guruplar için ayrı ayrı bölgeler yerine, hepsini içine alabilecek toplu mesken yerleşim bölgelerinin teşkili gereklidir. Belirli mesken guruplarının işçi, memur, esnaf evleri veya mahalleleri şeklinde tanzimi, milli bütünlük açısından mahzurlu neticeler doğurabilecektir.

"Sosyal tabakaların, mekân boyutunda birarada bulunmasıyla sosyal mobilite imkanları artar ve bu yolla sosyal bütünlük topluma yayılır.

"Bu bakımlardan toplu mesken alanları, değişik sosyal tabakaları içine alan bir çevre olarak düzenlenmelidir ki, Adam Smith'in 'Aynı meşgaleyi paylaşan kişiler ender olarak biraraya gelirler ve bu toplantılarda konuşmalar, toplum aleyhine fesatlıklar düzenlemekle sonuçlanır' yolundaki tesbitine paralel olarak bu bölgeler topluma ve birbirlerine kapalı tabakaların yerleşme yerlerini teşkil etmesin." (Tercüman, 11.3.1984, Oktay Vural)

Birşey eklemeye gerek yok. SODEP'in dilinin altındaki bakla, demek istediği, herhalde Oktay Vural'dan daha açık ifade edilemezdi.

Gerçekte her alanda olduğu gibi konut sorununa ilişkin olarak da burjuvazinin sağı solu özde aynı şeyleri değişik kılıflar altında öne sürüyor.